

LEON JAN ŁUKA

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI MUZEUM ARCHEOLOGICZNEGO W GDAŃSKU W 1971 ROKU

Muzeum Archeologiczne w Gdańsku w 1971 r. rozwijało zgodnie ze statutem następujące dziedziny pracy: 1. organizacyjno-administracyjną, 2. naukowo-oświatową, 3. ochronę zabytków archeologicznych na terenie województwa gdańskiego, 4. naukowo-badawczą.

1. Działalność organizacyjno-administracyjna

Budżet ogólny Muzeum w 1971 r. wynosił 2 254 000 zł, w tym budżet terenowy — 2 141 000 zł i budżet centralny — 113 500 zł.

W okresie sprawozdawczym uzyskano 1 etat pomocy muzealnej obsadzony przez Martę Cejrowską. Z dniem 31 V 1971 r. zwolniła się na własną prośbę główna księgowa Halina Mach, a na jej miejsce przyjęta została na to stanowisko z dniem 1 VI 1971 r. Tamara Jakubowska. Zwolnione w dniu 30 VI 1971 r. przez Marka Zarzeckiego stanowisko laboranta objął w dniu 7 X 1971 r. Kazimierz Dampz. Ogólna liczba pracowników Muzeum wynosiła w 1971 r. 28 osób.

W ciągu roku awansowano 10 pracowników, w tym 5 fizycznych i 5 umysłowych. Z okazji święta 22 Lipca wszyscy pracownicy Muzeum otrzymali nagrody.

W zakresie remontów i napraw wykonano następujące prace: zlecono wykonanie elewacji domu przylegającego do budynku głównego Muzeum od ulicy Dzianej — prace te zostały zakończone w grudniu 1971 r.; zlecono i opracowano dokumentację kosztorysowo-projektową na remont dźwigu, a następnie zlecono kapitalny jego remont Wojewódzkiemu Przedsiębiorstwu Robót Elektrycznych i Dźwigowych w Gdyni, które ukończyło prace w grudniu 1971 r.

Opracowany został plan rzeczowy i finansowy remontów kapitalnych na rok 1972, uwzględniający rekonstrukcję przedproża zabytkowego przed budynkiem głównym Muzeum oraz pokrycie blachą cynkową dachu budynku głównego. Prace te zrealizowało w 1972 r. Państwowe Przedsiębiorstwo Pracowni Konserwacji Zabytków — Oddział w Gdańsku. PKZ otrzymało zlecenie na uaktualnienie projektu wstępnego dla trzech kamieniczek położonych przy ulicy Dzianej 9—11; zlecono też „Geoprojektowi” przeprowadzenie badań geologicznych dla tej posesji zgodnie z opracowaną poprzednio na zlecenie Muzeum

dokumentacją projektowo-kosztorysową. Prace te „Geoprojekt” zakończył w 1971 r. Muzeum Archeologicznemu w Gdańsku z uwagi na brak odpowiedniej przestrzeni ekspozycyjnej oraz pracowni specjalistycznych bardzo zależny na wczesnym ukończeniu dokumentacji wspomnianych kamieniczek przy ulicy Dzianej i rozpoczęciu prac budowlanych jeszcze pod koniec bieżącej pięcioletki.

2. Działalność naukowo-oświatowa

Na działalność naukowo-oświatową Muzeum składała się akcja wystawiennicza i oświatowa.

W drugiej połowie 1971 r. dokonano reorganizacji stałej wystawy pt. „Pradzieje Pomorza Wschodniego” w trzech salach na pierwszym i drugim piętrze, eksponując na niej ogółem 1018 zabytków. Dzięki przekomponowaniu wystawy stałej wygospodarowano na drugim piętrze salę na wystawy czasowe. Na marginesie wspomnianej reorganizacji wystawy stałej należy wyjaśnić, że ograniczono na niej przedstawienie rozwoju osadnictwa w środkowej i młodszej epoce kamienia oraz we wczesnej epoce brązu na korzyść ukazania rozwoju prastłowiańskich i słowiańskich plemion zamieszkujących obszar Pomorza Gdańskiego od środkowej epoki brązu do wczesnego średniowiecza włącznie (kultury: łużycka, wschodniopomorska, grupa oksywska kultury wenedzkiej i kultura prapolska). W odniesieniu do kultury łużyckiej poszerzono obraz osadnictwa tej kultury, wykorzystując udostępnione przez Państwowe Muzeum Archeologiczne materiały z grodu w Łęczu, pow. Elbląg, oraz zdobyte przez Muzeum Archeologiczne w Gdańsku w ostatnich latach materiały z osady w Juszkwowie, pow. Gdańsk, datowanej na przełom epoki brązu i żelaza. Ponadto w dziedzinie obrządku pogrzebowego pokazano wyniki ostatnich badań przeprowadzonych na cmentarzysku kurhańowym kultury łużyckiej IV—V okresu epoki brązu w Siemirowicach, pow. Lębork. Poważnie poszerzono obraz rozwoju znamiennej dla naszego regionu kultury wschodniopomorskiej, zarówno dzięki wspomnianym już materiałom z Juszkowa, jak też wyeksponowaniu większej liczby charakterystycznych dla tej kultury popielnic twarzowych. Jeśli natomiast chodzi o grupę oksywską kultury wenedzkiej, to wzbogacono jej obraz nowo pozyskanymi materiałami z badanego aktualnie cmentarzyska ciałopalnego i szkieletowego w Pruszczu Gdańskim, pow. Gdańsk. Po raz pierwszy na stałej wystawie Muzeum Archeologicznego w Gdańsku można było przedstawić nowe odkrycia z okresu wędrówek ludów z Nowinki, pow. Elbląg, gdzie na cmentarzysku odkryto ciałopalne groby ludzkie i pochówki koni, oraz ciekawe zabytki z tego okresu pochodzące z Gdańska-Chełma w postaci metalowych ozdobnych sprzączek do pasa i okuć. W ekspozycji dotyczącej wczesnego średniowiecza położono nacisk na wyniki badań nie tylko w Gdańsku X—XIII w., ale także na jego zapleczu. W związku z tym przedstawiono materiał uzyskany w trakcie badań sondażowych na terenie osady otwartej odkrytej w Gdańsku-Św. Wojciechu, datowanej na XI—XIV w., oraz materiały pochodzące z grodzisk w Sopocie, Węgrach, pow. Sztum, trzech grodzisk w Ciepłym, pow. Tczew, Topolnie, pow. Świecie i szeregu innych.

W roku sprawozdawczym poza stałą wystawą czynne były następujące ekspozycje czasowe opracowane przez Muzeum Archeologiczne w Gdańsku: „Sztuka Indonezji” i „Motywy archeologiczne w plastyce użytkowej” oraz zorganizowana przez Muzeum Narodowe w Warszawie wystawa pt. „Sztuka

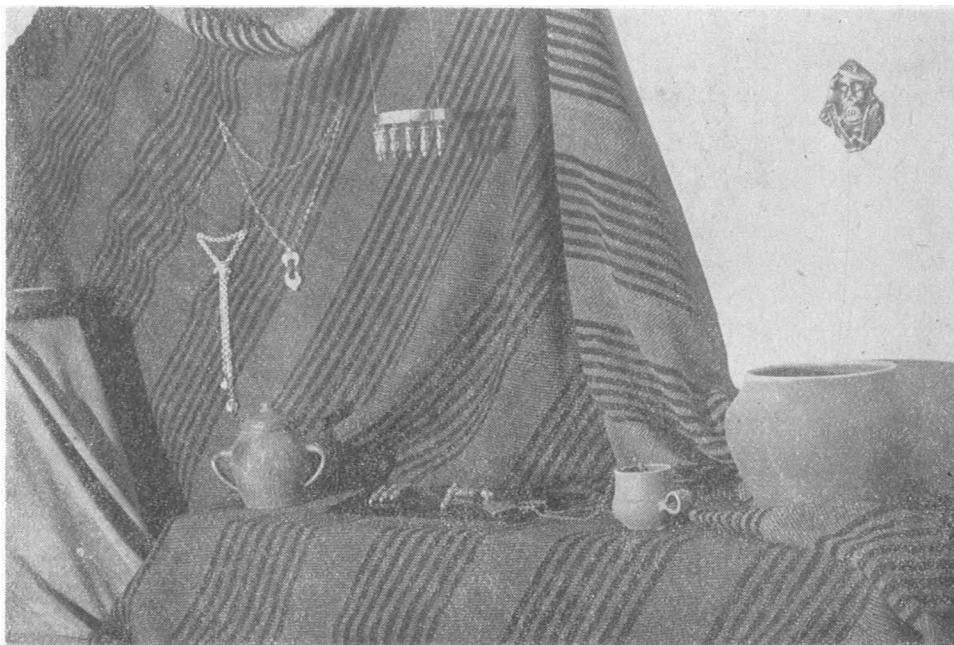

Ryc. 1. Fragment ekspozycji pt. „Sztuka Indonezji” w Muzeum Archeologicznym
 Fig. 1. Fragment of the „Indonesian Art” exhibition in the Archaeological Museum
 at Gdańsk

starożytnej Etrurii i Rzymu”. Ponadto czynna była nadal wystawa o Biskupinie.

Wystawę pt. „Sztuka Indonezji” można było zorganizować dzięki udostępnieniu przez mgr. Andrzeja Wawrzyniaka bogatych zbiorów prywatnych, które skolekcjonował on w Indonezji w czasie pobytu na placówce dyplomatycznej w Djakarcie. Wyjątkowo liczny zestaw zabytków pozwolił na przedstawienie kultury materialnej, w której każdy przedmiot użytkowy poza walorami praktycznymi odznacza się wyjątkowo bogatym zdobnictwem (budownictwo, narzędzia, ceramika, tkaniny), dalej narodowej broni Indonezji-

czyków w postaci sztyletów obosiecznych o klindze prostej lub falistej, zdobionych na ostrzu i na pochwach kością słoniową, srebrem, kamieniami półszlachetnymi, mającymi często znaczenie magiczne; najstarsze okazy pochodzą jeszcze z XVI w. Drugą grupę broni stanowiły rentiongi, którym często przypisywano siłę magiczną. Szczególne zainteresowanie zwiedzających budziły lalki z teatru cieni przedstawiające pozytywnych i negatywnych bohaterów narodowych, wycinane ażurowo ze skóry bawolej i barwnie malowane. Odrębną grupę ekspozycji stanowiły maski trzech kategorii: maski przodków, dekoracyjne i teatralne. Bogato też przedstawiona została rzeźba kamienna i drewniana. W dziale tym na uwagę zasługiwały szczególnie dwie rzeźby pustelnika z VII w. i rzeźba Wisznu z II w., potwierdzające starą tradycję plastyki indonezyjskiej, oraz figurki kremacyjne z Bali o twarzach rzeźbionych w drzewie lub metalu i tułowiach wykonanych z powiązanych ze sobą monet chińskich. Całość wystawy uzupełniały piękne tkaniny bawełniane zdobione techniką batikowania, upiękzone ponadto nierzadko haftem, przetykane srebrną lub złotą nicią.

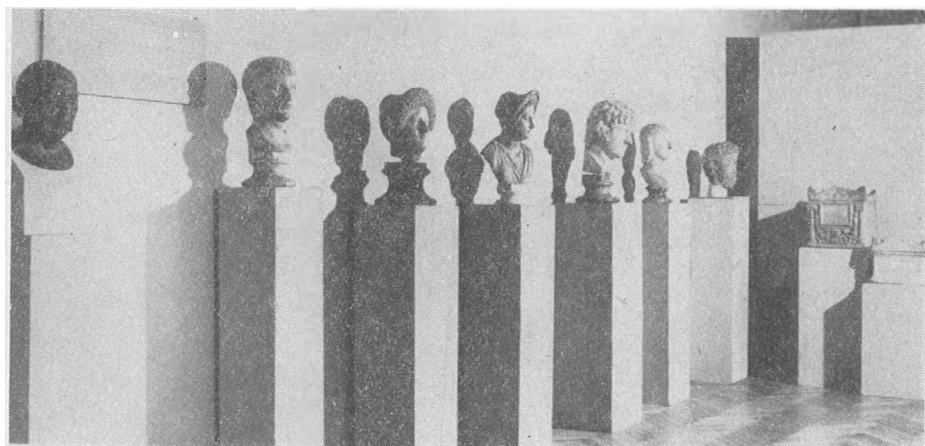
Ryc. 2. Fragment wystawy pt. „Motywy archeologiczne w plastyce użytkowej” w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku

Fig. 2. Fragment of the exhibition entitled „Archaeological Motives in Utility Art” at the Archaeological Museum at Gdańsk

Wystawa „Motywy archeologiczne w plastyce użytkowej” miała na celu ukazanie wpływu zdobnictwa prahistorycznego na współczesną sztukę użytkową. Dzięki współpracy z Wojewódzkim Domem Kultury w Gdańsku można było na wystawie pokazać ceramikę Spółdzielni Przemysłu Ludowego i Artystycznego w Kartuzach, wzorowaną na ceramice prasłowiańskiej i słowiań-

skiej z terenu Pomorza, oraz wyroby ceramiczne Spółdzielni „Rzut” z Torunia wykorzystujące wyroby garncarskie kultury łużyckiej z obszaru Wielkopolski. Dział tkanin tworzyły wyroby Spółdzielni „Odrodzenie” w Gdańsku-Oliwie naśladujące wczesnośredniowieczne pasiaki gdańskie. Najliczniej reprezentowana była biżuteria w wykonaniu Haliny i Leonarda Klemińskich z Warszawy. Składały się na nią naszyjniki, bransolety, pierścionki, wisiorki wykonane na wzór odlewów prahistorycznych ozdób z terenu ziem polskich. Ekspozycję uzupełniały wyroby oryginalne (kaptorga i kolczyki z Gdańska X—XIII w., ceramika) oraz zdjęcia ceramiki i wyrobów metalowych ze zbiorów Muzeum Archeologicznego w Gdańsku.

Dotychczasowa obserwacja zainteresowań społeczeństwa Wybrzeża tematyką wystaw wskazuje, że oprócz ekspozycji ukazujących wybrane zagadnienia z pradziejów Ziemi Gdańskiej bardzo chętnie są przyjmowane wystawy ilustrujące kulturę świata antycznego. W związku z tym zwrócono się do

Ryc. 3. Kolekcja rzeźb na wystawie pt. „Sztuka Etrurii i Rzymu”. Wystawa czynna w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku

Fig. 3. Collection of sculptures in the exhibition — „Art of Etruria and Rome”. Exhibition in the Archaeological Museum in Gdańsk

dyrekcji Muzeum Narodowego w Warszawie o opracowanie ekspozycji pt. „Sztuki Etrurii i Rzymu”. Wystawa ta miała na celu zapoznanie przede wszystkim młodzieży szkolnej z dorobkiem głównych kultur starożytnej Italii. Pokazano 119 zabytków oryginalnych, na które składały się rzeźby marmurowe, brązowe i gliniane, naczynia szklane, gliniane i brązowe, fragmenty architektury oraz monety. Poznanie dorobku cywilizacyjnego dawnej Italii ułatwiały ponadto teksty i plansze fotograficzne.

Poza tym Muzeum Archeologiczne w Gdańsku opracowało wystawę czasową pt. „Pomorze Gdańskie we wczesnej epoce żelaza”, złożoną z oryginalnych, najbardziej charakterystycznych dla kultury wschodniopomorskiej wyrobów ceramicznych i metalowych oraz fotografii. W skład ceramiki wchodziły przede wszystkim popielnice twarzowe, dalej popielnice bez wyobrażeń twarzy począwszy od okresu Hallstatt C do środkowego okresu lateńskiego, przystawki. Metale były reprezentowane przez ozdoby i narzędzia. Omawiana

Ryc. 4. Fragment wystawy czasowej pt. „Pomorze Gdańskie we wczesnej epoce żelaza” w Muzeum Ślązańskim w Sobótce

Fig. 4. Fragment of temporary exhibition „Gdańsk Pomerania in the Early Iron Age” in the Ślązański Museum in Sobótka

wystawa była czynna w Muzeum Archeologicznym we Wrocławiu przez 57 dni oraz w Muzeum Regionalnym w Sobótce przez 43 dni. Ogólna frekwencja zwiedzających na tej wystawie wynosiła 5531 osób.

Przez 305 dni czynna była też wystawa objazdowa Muzeum Archeologicznego w Gdańsku pt. „Ochrona zabytków archeologicznych” przyjęta przez Muzeum w Kwidzynie, gdzie obejrzało ją 20 tys. osób.

Wreszcie dla Zakładu Archeologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu przygotowano wystawę dydaktyczną pt. „Grupa oksywska. kultury wenedzkiej”, przekazaną do zwiedzania pod koniec 1971 r. Celem jej było zapoznanie studentów wspomnianego Zakładu z najbardziej charakterystycznymi elementami kultury grupy oksywskiej kultury wenedzkiej.

W okresie sprawozdawczym opracowano też i eksponowano 7 wystaw oświatowych przeznaczonych dla szkół Trójmiasta i województwa gdańskiego:

1. „Słowianie w pierwszych wiekach naszej ery” (Liceum Ogólnokształcące w Gdańsku-Oliwie);
2. „Obrządek pogrzebowy kultury wschodniopomorskiej i grupy oksywskiej kultury wenedzkiej” (Wyższa Szkoła Wychowania Fizycznego w Gdańsku-Oliwie, Liceum Ogólnokształcące w Kartuzach, Szkoła Podstawowa w Chmielnie, pow. Kartuzy, Szkoła Podstawowa w Szemudzie, pow. Wejherowo);
3. „Najstarszy Gdańsk w X—XIII wieku” (Klub „Sezam” przy ZNTK w Gdańsku, Szkoła Podstawowa w Bojanie, pow. Wejherowo, Szkoła Podstawowa w Karczemkach, pow. Wejherowo, i Szkoła Podstawowa w Kielnie, pow. Wejherowo);
4. „Wykopaliska archeologiczne w Luzinie, pow. Wejherowo” (gromadzka Rada Narodowa w Luzinie, pow. Wejherowo);
5. „Z pradziejów Sopotu” (Szkoła Podstawowa nr 2 w Sopocie i Szkoła Podstawowa nr 4 w Sopocie);
6. „Budownictwo w Polsce wczesnośredniowiecznej” (Szkoła Podstawowa w Chmielnie, pow. Kartuzy, Liceum Ogólnokształcące w Kartuzach, Szkoła Podstawowa w Bojanie, pow. Wejherowo);
7. „Gniezno — najstarsza stolica Polski” (Szkoła Podstawowa w Karczemkach, pow. Wejherowo, Szkoła Podstawowa w Kielnie, pow. Wejherowo).

Liczba zwiedzających wymienione wystawy oświatowe wyniosła 6980 osób.

Z uwagi na to, że organizowane od 1967 r. „Tygodnie Archeologii” przez Muzeum Archeologiczne w Gdańsku, Oddział Gdański Polskiego Towarzystwa Archeologicznego oraz Komisję Archeologiczną Wydziału I Gdańskiego Towarzystwa Naukowego cieszyły się wielkim zainteresowaniem społeczeństwa, w roku sprawozdawczym zorganizowano „Tydzień Archeologii 1971”, na który złożyło się 6 odczytów popularnonaukowych oraz 3 wystawki okolicznościowe.

Odczyty popularnonaukowe w okresie od 4 do 9 X wygłosili:

- Prof. dr Jan Żak (Poznań): „Importy zachodniosłowiańskie Skandynawii we wczesnym średniowieczu”;
- Dr Leon Jan Łuka (Gdańsk): „Ciekawsze odkrycia archeologiczne na Pomorzu Gdańskim w 1971 r.”;
- Mgr Janusz Podgórski (Gdańsk): „Ochrona zabytków archeologicznych na terenie województwa gdańskiego”;
- Mgr Józef Kuszewski (Gdańsk): „Dzieje Ratusza Głównego w Gdańsku”;
- Doc. dr habil. Jerzy Stankiewicz (Gdańsk): „Problemy gdańskich badań archeologicznych okiem architekta”;

— Prof. dr Ryszard Kiersnowski (Warszawa): „Wczesnośredniowieczne srebro nad Bałtykiem”.

Odczyty te cieszyły się znacznym zainteresowaniem społeczeństwa, o czym może świadczyć liczba 400 słuchaczy. Z okazji „Tygodnia” zorganizowano 3 wystawki okolicznościowe, z których jedna, ilustrująca najciekawsze wyniki badań w 1971 r. na Pomorzu Gdańskim, była czynna w Domu Książki w Gdańsku przy ulicy Garncarskiej, a dwie pozostałe — w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku. Przez cały czas „Tygodnia Archeologii 1971” otwarta była wystawa złożona z monet rzymskich okresu cesarstwa od Nerona do Sewera (ze zbiorów Muzeum Archeologicznego w Gdańsku) oraz monet polskich z X—XVIII w. dostarczonych przez Sekcję Numizmatyczną PTA — Oddział w Gdańsku. Ponadto w dniu 9 X 1971 r. udostępniono zwiedzającym odkryty w Lęborku skarb srebrnych szelągów, z którego zachowało się 446 monet: elbląskich, gdańskich, toruńskich i zakonnych z okresu wojny trzy-nastoletniej (1454—1466).

Jeśli chodzi o akcję odczytową, to poza wspomnianym cyklem wykładów związanych z „Tygodniem Archeologii 1971” pracownicy działu naukowo-oświatowego przy pomocy pozostałych pracowników naukowych Muzeum wygłosili ogółem 179 odczytów na 45 tematów dla 5854 słuchaczy na terenie województwa gdańskiego, ilustrując je przeźroczami oraz zabytkami oryginalnymi.

Na zakończenie niniejszego sprawozdania o akcji naukowo-oświatowej należy też wspomnieć o umieszczeniu na dworcu głównym PKP w Gdańsku nowej ekspozycji informującej o Muzeum Archeologicznym w Gdańsku, złożonej z przyciągających oko przechodniów barwnych powiększeń fotograficznych, wykonanych w pracowni fotograficznej Muzeum, oraz o opracowaniu w holu Muzeum wystawy pt. „Badania archeologiczne 1971”.

Podsumowując działalność naukowopopularną Muzeum należy podkreślić, że w roku sprawozdawczym — podobnie zresztą jak w latach poprzednich — była ona wszechstronna i intensywna. Poniżej podajemy zestawienie ogólnej frekwencji zwiedzających wystawy organizowane w Muzeum i przez Muzeum Archeologiczne w Gdańsku poza granicami województwa:

1. Liczba zwiedzających Muzeum Archeologiczne w Gdańsku wynosiła w 1971 r. — 17 960 osób, z tego 7568 zwiedziło Muzeum w dzień bezpłatny. Spadek frekwencji w stosunku do lat ubiegłych należy tłumaczyć wprowadzeniem podwyższonych cen wstępu (6 zł, 4 zł, 2 zł). Ponieważ Muzeum Archeologiczne w Gdańsku należy do kategorii placówek specjalistycznych, więc dyrekcja Muzeum zwróciła się do władz nadrzędnych z wnioskiem o obniżenie cen biletów wstępu.

2. Liczba zwiedzających pozostałe wystawy Muzeum, eksponowane poza budynkiem muzealnym, wynosiła ogółem 32 631 osób. Ogólna liczba zwiedzających wszystkie wystawy Muzeum — 50 591 osób.

3. Działalność Muzeum w zakresie ochrony zabytków

Szczegółowe sprawozdanie z działalności Muzeum Archeologicznego w Gdańsku na polu ochrony zabytków zostało przedstawione w tomie V „Pomorania Antiqua” przez mgr J. Podgórskiego. W związku z tym ograniczymy się tylko do stwierdzenia, że w okresie sprawozdawczym kontynuowano akcję weryfikacji stanowisk archeologicznych, obejmując nią 15 stanowisk, odkryto 55 nowych stanowisk należących do różnych kultur i okresów (znaczną część przypada na kultury: wschodniopomorską, grupę oksywską kultury wenedz-

kiej i kulturę prapolską), przeprowadzono powierzchniowe badania w 90 miejscowościach województwa gdańskiego. W zakresie orzecznictwa obiektów archeologicznych wydano 75 nowych decyzji (od nr 126 do 200) dla obiektów naziemnych (grodziska, cmentarzyska kurhanowe) i płaskich (cmentarzyska bez nasypu ziemnego i naziemnej konstrukcji kamiennej). Spis decyzji od nr 1 do 100 wydanych przez Muzeum Archeologiczne w Gdańsku ukazał się drukiem w Dzienniku Urzędowym Prez. WRN w Gdańsku z dnia 19 IV 1971 r.

W okresie sprawozdawczym przebadano systematycznie i sondażowo kilkanaście stanowisk. Godny podkreślenia jest fakt, że rozpoczęte w 1967 r. ratownicze badania na cmentarzysku ciałopalnym i szkieletowym w Pruszczu Gdańskim, datowanym na I w. p.n.e. — III w. n.e., doprowadziły w 1971 r. do odkrycia dalszych 60 grobów, tak że ogólna liczba dotąd wyeksplorowanych grobów na tym stanowisku wynosi już 450 pochówków. Wobec słabego dotąd poznania grupy oksywskiej kultury wenedzkiej badania w Pruszczu Gdańskim, stanowiącym — jak się wydaje — centrum skupiska osadniczego uformowanego w tym rejonie na przełomie okresu późnolateńskiego i okresu wpływów rzymskich i trwającego do okresu wędrówek ludów, przyczyniają się w poważnym stopniu do poprawnego rozwiązania szeregu zagadnień, m. in. z zakresu kultury społecznej tym bardziej, że wyposażenie poszczególnych grobów jest wielce urozmaicone i niekiedy nadzwyczaj bogate. Z innych badań na uwagę zasługuje stanowisko w Siemirowicach, pow. Lębork, na którym dotrwało dotąd około 120 kurhanów niekiedy znacznej średnicy i zachowanej wysokości, użytkowanych przez ludność kultury łużyckiej młodszej i najmłodszej epoki brązu. Stanowisko to będzie przedmiotem badań przez najbliższych kilka sezonów, co pozwoli na lepsze poznanie kultury i obrządku pogrzebowego Pomorza Gdańskiego u schyłku epoki brązu. Należy się też spodziewać, że wyniki uzyskane w Siemirowicach pozwolą na podjęcie badań prowadzących do wydania pracy traktującej o obrządku pogrzebowym panującym na Pomorzu Gdańskim w tym czasie, a ta z kolei stanie się częścią składową większej, monograficznej pracy poświęconej grupie kaszubskiej kultury łużyckiej na Pomorzu Gdańskim.

Pocieszającym i istotnym dla dalszego pomyślnego rozwoju akcji ochrony zabytków archeologicznych na terenie województwa gdańskiego jest fakt wzrastającego uświadczenia społeczeństwa coraz częściej włączającego się do prac zmierzających do ochrony źródeł najstarszej przeszłości Ziemi Gdańskiej. Dowodem tego są coraz liczniejsze informacje napływające z całego województwa o dokonywanych odkryciach archeologicznych, nadsyłane przez młodzież szkolną, kierowników szkół, robotników, rolników, żołnierzy, oraz dary składane w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku, które w omawianym roku stanowiły aż 1/5 pozycji inwentarzowych. Do najciekawszych odkryć przypadkowych dokonanych w 1971 r. należy bezsprzecznie odkrycie w Gdańsku u zbiegu ulic: Piwnej i Tkackiej, w czasie prac ziemnych prowadzonych przez Okręgowe Zakłady Gazownictwa w Gdańsku rromańskiej głównicy z piasłkowca, na którą natrafili pracownicy wspomnianego przedsiębiorstwa: J. Kłosiński i M. Żuriko, a o odkryciu powiadomił Muzeum J. Wentowski z Gdyni. Dzięki uświadczeniu społeczeństwa Muzeum pozyskało bezcenny detal architektoniczny. W związku z coraz liczniej napływającymi do Muzeum darami postanowiono w 1971 r. zorganizować czasową ekspozycję pt. „Dary i kolekcje archeologiczne”, która stanowiła ilustrację wkładu społeczeństwa w ratownictwo zabytków archeologicznych i rosnącego zainteresowania pradziejami Pomorza Gdańskiego wszystkich warstw społeczeństwa.

4. Działalność naukowo-badawcza

Na działalność naukowo-badawczą składała się w roku sprawozdawczym, poza wspomnianą już krótką akcją terenową, praca wewnątrzmuzealna.

Pracownia inwentarzowo-katalogowa (mgr Elżbieta Choińska, mgr Aleksandra Szymańska). Do księgi inwentarzowej, prowadzonej na bieżąco od 1953 r., wpisano w roku sprawozdawczym 235 pozycji inwentarzowych. Dzięki własnym badaniom, darom i zakupom zbiory Muzeum Archeologicznego w Gdańsku powiększyły się o 558 zabytków, tak że stan ogólny eksponatów w Muzeum wynosił na dzień 31 XII 1971 r. 17 252 sztuki. Poważnie zostały zaawansowane prace nad katalogowaniem zbiorów — opracowano w okresie sprawozdawczym dalsze 1004 karty. W ten sposób połowa zbiorów (7461) eksponatów doczekała się kart katalogowych. Do pracy nad katalogowaniem zabytków włączyła się — poza pracownią katalogową — mgr B. Wiącek. W związku z licznymi własnymi badaniami terenowymi zwiększyła się także liczba kart stanowisk w archiwum.

Biblioteka (mgr Alicja Łuka, mgr Anna Wapińska) zwiększyła w ciągu 1971 r. stan posiadania o 806 książek, w tym 277 książek wpłynęło w drodze wymiany z krajami socjalistycznymi i kapitalistycznymi, a 529 — w drodze zakupów za kwotę 35 077,10 zł. Na konserwację zbiorów wydano 2 940,60 zł. Biblioteka zorganizowała w ciągu roku 20 wystawek nowych nabytków. Stan księgozbioru na dzień 31 XII 1971 r. wynosił 7989 tomów. Wszystkie książki w bibliotece Muzeum Archeologicznego w Gdańsku są inwentaryzowane i katalogowane na bieżąco.

Pracownia fotograficzna (mgr Alfons Klejna) wykonała w ciągu roku 1628 nowych negatywów, głównie z prac polowych, w tym 28 barwnych, oraz 2600 odbitek fotograficznych. Prowadzono na bieżąco album fotograficzny. Kierownik pracowni brał udział w większości prac terenowych, wykonując dokumentację fotograficzną; przeszkolił dwóch stażystów z Liceum Sztuk Plastycznych w Gdyni-Orłowie w okresie miesiąca.

Pracownia graficzna (mgr Elżbieta Erzepki) wykonywała w ciągu roku prace dla celów wystawienniczych, publikacyjnych i archiwalnych. Ponadto mgr E. Erzepki brała udział w badaniach wykopaliskowych w Chmielnie, pow. Kartuszy, i Grabowie Bobowskim, pow. Starogard, wykonując dokumentację rysunkową badanych sondażowo grodzisk.

Pracownia konserwacji ceramiki (Kazimierz Dampz, Renata Wyka, Marek Zarzecki). W okresie sprawozdawczym pracownia konserwacji ceramiki wykleiła 33 naczynia całe, 82 większe fragmenty oraz 115 mniejszych. Ponadto konserwowała doraźnie łodzie wczesnośredniowieczne oraz dłubankę z okresu halsztackiego. Pracownicy brali też udział w wielu badaniach ratowniczych oraz w przygotowywaniu wystaw czasowych i reorganizacji wystawy stałej w Muzeum. Z braku pracowni konserwacji metali oddano 185 zabytków żelaznych do konserwacji w Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym w Łodzi. Po zwolnieniu się pomieszczeń mieszkalnych na parterze Bramy Mariackiej w 1974 r. Muzeum Archeologiczne w Gdańsku planuje założenie w tym miejscu pracowni konserwacji metali.

Spis muzealiów z natury. Zgodnie z zaleceniami Ministerstwa Kultury i Sztuki — Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków, Muzeum prowadziło w 1971 r. spis muzealiów. Ogółem dla środkowej i młodszej epoki kamienia, wczesnej epoki brązu, kultury łużyckiej i kultury wschodniopomor-

skiej spisano 3203 zabytki. Pozostałe zbiory obejmujące grupę oksywską kultury wenedzkiej, okres wędrówek ludów i kulturę prapolską zostały spisane z natury — zgodnie z planem — w 1972 r. Spisu z natury dokonują adiunkci i kustosze Muzeum sprawujący opiekę nad poszczególnymi magazynami, przy pomocy pracowników technicznych.

Działalność wydawnicza. W ostatnim kwartale 1971 r. ukazał się drukiem tom III organu Muzeum pt. „Pomorania Antiqua”, obejmujący 43,8 arkuszy wydawniczych. Składają się nań artykuły (rozprawy) w liczbie 6, 6 prac materiałowych, 1 polemika, 5 prac z zakresu muzealnictwa i popularyzacji archeologii oraz 6 recenzji. Tom III „Pomorania Antiqua” poświęcony został pamięci prof. dr. Józefa Kostrzewskiego, nestora archeologii polskiej, wielce zasłużonego badacza prahistorii Pomorza oraz członka Komitetu Redakcyjnego „Pomorania Antiqua”.

Prowadzono też prace nad przygotowaniem do druku tomu V „Pomorania Antiqua” oraz dokonano korekt tomu IV. Począwszy od tomu III druk „Pomorania Antiqua” przejął Oddział Gdański Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Dzięki tej zmianie następne tomy „Pomorania Antiqua” ukazywać się będą rytmicznie.

W okresie sprawozdawczym Muzeum wydało też drukiem Informator o Muzeum Archeologicznym w Gdańsku w nakładzie 10 tys. egzemplarzy, którego tekst opracowała mgr Alicja Łuka, opracowanie graficzne wykonała mgr Elżbieta Erzepki, a dokumentację fotograficzną dostarczył mgr Alfons Klejna.

Ponadto w 1971 r. oddano do druku w Ossolineum zeszyt 1 serii popularnonaukowej Muzeum Archeologicznego w Gdańsku pióra mgr. Janusza Podgórskiego. Zeszyt ten o objętości 4 arkuszy poświęcony jest ochronie zabytków archeologicznych na terenie województwa gdańskiego.

Prace naukowo-badawcze. W 1971 r. Muzeum Archeologiczne w Gdańsku opracowało plan perspektywiczny rozwoju do 1985 r. (wydrukowany w tomie V „Pomorania Antiqua”). Zgodnie z założeniami wspomnianego planu Muzeum kontynuować będzie współpracę z Instytutem Historii Kultury Materialnej PAN w zakresie opracowywania problemu resortowego nr 37, mającego na celu przygotowanie między innymi syntezy prahistorii ziem polskich. W związku z tym w 1971 r. prowadzono badania terenowe z kredytów Wydziału I PAN na terenie osady z przełomu epoki brązu i wczesnej epoki żelaza w Juszkwie, pow. Gdańsk, przygotowywano opracowanie dwóch haseł do syntezy prahistorii ziem polskich o kulturze łużyckiej na Pomorzu Wschodnim i o kulturze wschodniopomorskiej na ziemiach polskich. Badania w Juszkwie prowadził mgr Janusz Podgórski, konsultując je z dr. L.J. Łuką, dyrektorem Muzeum. Podjęto też ścisłą współpracę z Zespołem do Spraw Archeomagnetycznych IHKM PAN w Gdańsku, w ramach której przeprowadzono wspólne badania na grodzisku wczesnośredniowiecznym w Chmielnie, pow. Kartuszy. Planuje się kontynuację badań na grodzisku w Chmielnie, na położonym w jego pobliżu cmentarzysku oraz przy kościele, przy czym do współpracy z wymienionymi wyżej instytucjami zgłosiła gotowość Katedra Architektury Polskiej Politechniki Gdańskiej (od roku 1972).

Nawiązano też współpracę ze Stacją Morską PAN w Sopocie w zakresie prowadzenia badań nad bursztynem nadbałtyckim.

Muzeum Archeologiczne w Gdańsku realizować będzie nadal plan badań nad rozwojem prasłowiańskich i słowiańskich plemion Pomorza Wschodniego. W związku z tym dokonany został podział opracowania poszczególnych za-

gadnień przez archeologów zatrudnionych w Muzeum. W tych badaniach zaplanowano ścisłą współpracę z dyscyplinami pokrewnymi archeologii (antropologią, historią wczesnego średniowiecza, paleozoologią, paleobotaniką i in.) oraz pozostałymi muzeami województwa gdańskiego, szczególnie z Muzeum Zamkowym w Malborku i Muzeum w Łęborku, zatrudniającymi archeologów.

W okresie sprawozdawczym pracownicy Muzeum Archeologicznego wydali drukiem następujące prace:

Elżbieta Choińska

1. *Osadnictwo wczesno- i późnośredniowieczne w Świeciu nad Wisłą w świetle badań w latach 1959—1960*, „Pomorania Antiqua”, t. 3, 1971, s. 385—478.
2. *O nowej formie popularyzacji archeologii*, „Pomorania Antiqua”, t. 3, 1971, s. 529—532.

Alicja Łuka

1. *Muzeum Archeologiczne w Gdańsku* (Informator), Gdańsk 1971, s. 8.
2. *Sprawozdanie z działalności Muzeum Archeologicznego w Gdańsku w latach 1967—1968*, „Pomorania Antiqua”, t. 3, 1971, s. 533—550.

Leon Jan Łuka

1. *Chojnice. Dzieje miasta i powiatu. Starożytność i wczesne średniowiecze w świetle wykopalisk*, [w:] *Chojnice. Dzieje miasta i powiatu*, pod red. S. Gierszewskiego, Wrocław 1971, s. 31—47.
2. *Dorobek gdańskiej archeologii*, [w:] *Kalendarz Gdański na rok 1971*, Gdańsk 1971, s. 84—86.
3. *Obrządek pogrzebowy i wierzenia u ludności kultury wschodniopomorskiej na Pomorzu Gdańskim*, „Pomorania Antiqua”, t. 3, 1971, s. 21—100.
4. Recenzja: *J. Jensen, Ulbjerg-Graven. Begyndelsen af den aeldre jernalder i Jylland*, „KUMŁ” 1965, „Pomorania Antiqua”, t. 3, 1971, s. 536—564.
5. *Spis prac naukowych prof. dr Witolda Hensla za lata 1962—1969*, „Archeologia Polski”, t. 16, 1971, s. 9—18.

Mirosław Pietrzak

1. *Cmentarzysko wojowników w Pruszczu Gdańskim*, „Z otchłani wieków”, R. 37, 1971, nr 2, s. 75—78.

Janusz Podgórski

1. *Osada odlewców w Juszkwie*, „Z otchłani wieków”, R. 37, 1971, nr 2, s. 79—81.
2. *Wczesnośredniowieczne naczynie o cylindrycznej szyjce z Luzina, pow. Wejherowo*, „Pomorania Antiqua”, t. 3, 1971, s. 377—383.
3. *Z badań wykopaliskowych w Juszkwie (Będzieszynie) w pow. gdańskim (1967—1969)*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 23, 1971, s. 79—92.

Aleksandra Szymańska

1. *Nowe odkrycia archeologiczne na Pomorzu Gdańskim w latach 1966—1967*, „Pomorania Antiqua”, t. 3, 1971, s. 511—520.
2. *Sprawozdanie z działalności Gdańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Archeologicznego w latach 1960—1967*, „Pomorania Antiqua”, t. 3, 1971, s. 551—561.

Barbara Wiącek

1. *Muzeum Archeologiczne w Gdańsku*, „Jantarowe Szlaki”, R. 14, 1971, nr 1—2 (91—92), s. 16—18.
2. *Nowo odkryte grodzisko wczesnośredniowieczne w Luzinie, pow. Wejherowo*, „Pomorania Antiqua”, t. 3, 1971, s. 369—376.

3. *Stała wystawa archeologiczna w Muzeum w Elblągu*, „Pomorania Antiqua”, t. 3, 1971, s. 521—527.

Ponadto kierujący badaniami wykopaliskowymi przekazali krótkie informacje o wynikach badań do „Informatora Archeologicznego 1971” wydawanego przez Ministerstwo Kultury i Sztuki — Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków, Instytut Historii Kultury Materialnej PAN i Polskie Towarzystwo Archeologiczne.

W 1971 r. pracownicy Muzeum Archeologicznego w Gdańsku brali udział w następujących konferencjach krajowych:

1. Radom (29—30 V) — Walny Zjazd Polskiego Towarzystwa Archeologicznego (mgr Aleksandra Szymańska i mgr B. Wiącek);
2. Cieszyn-Wodzisław (2—3 VI) — Ogólnopolska Konferencja Konserwatorów Zabytków Archeologicznych (mgr J. Podgórski);
3. Warszawa (26—28 XI) — I Sympozjum Sekcji Fotograficznej (mgr. A. Klejna);
4. Łańcut (22—27 XI) — Ogólnopolski Kurs Muzealny zorganizowany przez Ministerstwo Kultury i Sztuki — Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków (mgr E. Choińska, mgr A. Łuka).

W ramach szkolenia w dziedzinie muzealnictwa Muzeum Archeologiczne w Gdańsku zorganizowało w okresie 15—18 VI 1971 r. dla pracowników naukowych Muzeum objazd po muzeach województwa zielonogórskiego (Zielona Góra, Międzyrzecz Wlkp., Gorzów Wlkp.), poznańskiego (Piła) i koszalińskiego (Złotów). Ponadto zwiedzono grodziska w Santoku i Krośnie Nadodrzańskim.